קיצור שלחן ערוך — סדר ליל פסח

אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב יְכוֹלִין לְקַדֵּשׁ וְלֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ, בַּפֶּסַח אֵינוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁמִּצְוַת אֲכִילַת מַצָּה הִיא דַּוְקָא בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ קָרְבַּן פֶּסַח, דִּכְתִיב בֵּיהּ וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה. וְכֵן מִצְוַת אַרְבַּע כּוֹסוֹת הִיא דַּוְקָא בַּלָּיְלָה. וְכֵיוָן שֶׁגַּם הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ הוּא אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַכּוֹסוֹת, לָכֵן אֵין מְקַדְּשִׁין עַד שֶׁהוּא וַדַּאי לָיְלָה. יִלְבַּשׁ אֶת הַקִּיטֶל (חָלוּק לָבָן) וְיִתְיַשֵּׁב עַל מוֹשָׁבוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַסֵּדֶר. וּמִצְוָה לְחַלֵּק לַתִּינוֹקוֹת שְׁקֵדִים וֶאֱגוֹזִים וְכַדּוֹמֶה, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ שִׁנּוּי וְיִשְׁאֲלוּ, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְעוֹרְרוּ לִשְׁאוֹל גַּם כֵּן עַל מַצָּה וּמָרוֹר וַהֲסִבָּה. וְתִינוֹק וְתִינֹקֶת שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יוֹדְעִים בִּקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב, וּמְבִינִים מַה שֶּׁמְסַפְּרִים מִיצִיאַת מִצְרַיִם, נוֹתְנִים לָהֶם גַּם כֵּן כּוֹס שֶׁיִּשְׁתּוּ מִמֶּנּוּ. נוֹהֲגִין לִמְזוֹג כּוֹס אֶחָד מִן הַמְסֻבִּין, וְקוֹרִין אוֹתוֹ כּוֹס שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא (תע"ב ת"פ).

מְשָׁרְתוֹ אוֹ אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ, יִמְזְגוּ אֶת הַכּוֹסוֹת. וְכֵן בְּכָל פַּעַם שֶׁמּוֹזְגִין, יִמְזְגוּ הֵם וְלֹא הוּא בְּעַצְמוֹ, כְּדֵי לְהַרְאוֹת דֶּרֶךְ חֵרוּת. וְיַזְהִיר לִבְנֵי בֵּיתוֹ, שֶׁיִּשְׁתּוּ מִכָּל כּוֹס לְכָל הַפָּחוֹת אֶת הָרֹב בְּפַעַם אַחַת, וּמִכּוֹס רְבִיעִי יִשְׁתּוּ רְבִיעִית בְּפַעַם אַחַת. וְיכַוְונוּ כֻּלָּם לְמִצְוֹת אַרְבַּע כוֹסוֹת וְסִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם וַאֲכִילַת מַצָּה וּמָרוֹר, כִּי גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוֹת אֵלּוּ, רַק בַּהֲסִבָּה אֵינָן נוֹהֲגוֹת. יַעֲשֶׂה קִדּוּשׁ כַּנָּתוּב בַּהַגָּדָה, וְיִשְׁתֶּה בַּהֲסִבַּת שְׂמֹאל. וְטוֹב אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּדַעַת הַפּוֹסְקִים לִשְׁתּוֹת כּוֹס שָׁלֵם בְּכָל אַרְבַּעַת הַכּוֹסוֹת (תעב תעג תעט).

אַחַר כָּךְ יִרְחַץ יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, וּמְנַגְּבָן. וְחוֹתֵךְ מִן הַכַּרְפַּס לְעַצְמוֹ וּלְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ לְכָל אֶחָד פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, וְטוֹבְלִין בְּמֵי מֶלַח, וּמְבָרְכִין בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, וּמְכַוְּנִין לִפְטֹר בִּבְרָכָה זוֹ גַּם אֶת הַמָּרוֹר, וְאוֹכֵל גַּם כֵּן בַּהֲסִבַּת שְׂמֹאל. אַחַר כָּךְ נוֹטֵל אֶת הַמַּצָּה הָאֶמְצָעִית וְחוֹלְקָהּ לִשְׁנֵי חֲלָקִים, וּמַנִּיחַ אֶת הַחֵלֶק הַגָּדוֹל אֵצֶל מוֹשָׁבוֹ לַאֲפִיקוֹמָן. וְנוֹהֲגִין לְכָרְכוֹ בְּמַפָּה, זֵכֶר לְמַה שֶּׁכָּתוּב, מִשְׁאֲרוֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלוֹתָם. וְיֵשׁ שֶׁמְּשִׂימִים אוֹתוֹ כָּךְ עַל שִׁכְמָם, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. וּלְפִי שֶׁהָאֲפִיקוֹמָן הוּא בְּמָקוֹם הַפֶּסַח, לָכֵן הוּא חָשׁוּב וְיִהְיֶה הַחֵלֶק הַקָּטָן מַחְזִירוֹ לַקְּעָרָה לְמָקוֹמוֹ, וּמְגַלֶּה קְצָת אֶת הַמַּצּוֹת, וּמַגְבִּיהַּ אֶת הַקְּעָרָה, וְאוֹמְרִים, הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ וְכוּ', עַד לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין. וְהָאוֹמְרִים כְּהָא לַחְמָא עַנְיָא לֹא יֹאמְרוּ תֵּבַת דִּי.

אַחַר כָּךְ מוֹזְגִין כּוֹס שֵׁנִי, וְהַתִּינוֹק שׁוֹאֵל מַה נִּשְׁתַּנָּה. וְאִם אֵין תִּינוֹק, יִשְׁאַל בֶּן אַחֵר, אוֹ בִּתּוֹ, אוֹ חֲבֵרוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים, עֲבָדִים הָיִינוּ וְכוּ'. וְהַנָּכוֹן לְפָרֵשׁ לִבְנֵי בֵּיתוֹ דִּבְרֵי הַהַגָּדָה בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים. וְאִם גַּם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ מֵבִין לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, יֹאמַר מִתּוֹךְ הַהַגָּדָה, שֶׁהוּא עִם פֵּרוּשׁ אַשְׁכְּנָז (לוֹעֲזִי), וּלְאַחַר כָּל פִּסְקָא, יֹאמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז (לוֹעֲזִי), וּמִכָּל שֶׁכֵּן הַמַּאֲמָר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר וְכוּ', שֶׁצְּרִיכִין לְהָבִין אֶת הַטַּעַם שֶׁל פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר. כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְוְהִיא שֶׁעָמְדָה וְכוּ', יְכַסֶּה אֶת הַמַּצּוֹת, (שֶׁלֹּא תִּרְאֶה הַפַּת בָּשְׁתּוֹ, שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָהּ, וְנוֹטְלִין אֶת הַכּוֹס), וְנוֹטְלִין אֶת הַכּוֹסוֹת בִּידֵיהֶם וְאוֹמְרִים וְהִיא שֶׁעָמְדָה וְכוּ' עַד מְיַדֵּם, וְחוֹזֵר וּמְגַלֶּה אֶת הַמַּצּוֹת. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְמַצָּה זוֹ, נוֹטֵל אֶת הַמַּחֲצִית הַמַּצָּה שֶׁבַּקְּעָרָה וּמַרְאֶה לִבְנֵי בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר מַצָּה זוֹ וְכוּ'. וְכֵן בְּמָרוֹר זֶה, מַגְבִּיהַּ אֶת הַמָּרוֹר. אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים וְכוּ' לֹא יַגְבִּיהַּ אֶת הַזְּרוֹעַ שֶׁהוּא זֵכֶר לַפֶּסַח, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּאִלּוּ הִקְדִּישׁוּ לְכָךְ. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לִלְפִיכָךְ, מְכַסֶּה אֶת הַמַּצּוֹת, וְנוֹטֵל כָּל אֶחָד אֶת הַכּוֹס בְּיָדוֹ וּמַגְבִּיהוֹ עַד שֶׁחוֹתֵם גָּאַל יִשְׂרָאֵל, וּמְבָרְכִין עַל הַכּוֹס בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, וְשׁוֹתִין בַּהֲסִבַּת שְׂמֹאל.

אַחַר כָּךְ רוֹחֲצִין יְדֵיהֶם וּמְבָרְכִין עַל נְטִילַת יָדַיִם, וּמְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא עַל הַמַּצּוֹת. וּלְפִי שֶׁבְּיוֹם טוֹב צָרִיךְ לִבְצוֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שְׁלֵמוֹת, וּמִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה הִיא מִן הַפְּרוּסָה, לְפִי שֶׁהַמַּצָּה נִקְרֵאת לֶחֶם עֹנִי, וְדַרְכּוֹ שֶׁל עָנִי בִּפְרוּסָה, עַל כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, אוֹחֵז שְׁתֵּי הַמַּצּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת בְּיָדָיו וְהַפְּרוּסָה בֵּינֵיהֶן, וּמְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, וּמַנִּיחַ אֶת הַמַּצָּה הַתַּחְתּוֹנָה מִיָּדָיו, וְאוֹחֵז רַק בָּעֶלְיוֹנָה וְגַם בַּפְּרוּסָה וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה, וּבוֹצֵעַ מִן הָעֶלְיוֹנָה וְגַם מִן הַפְּרוּסָה מִכָּל אַחַת כַּזַּיִת, וְכֵן הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְאוֹכֵל שְׁנֵיהֶם יַחַד בַּהֲסִבָּה שְׂמָאלִית. וְאִם קָשֶׁה לוֹ לְאָכְלָם בְּפַעַם אַחַת, אוֹכֵל תְּחִלָּה אֶת הַכַּזַּיִת הַמּוֹצִיא, וְאַחַר כָּךְ הַכַּזַּיִת מִן הַפְּרוּסָה, רַק שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה בֵּינֵיהֶם כְּלָל, וְיֹאכַל שְׁתֵּיהֶן בַּהֲסִבָּה. וְנוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁבְּלֵילֵי פֶּסַח אֵין טוֹבְלִין אֶת הַמַּצָּה בְּמֶלַח לֹא שֶׁל הַמּוֹצִיא וְלֹא שֶׁל מַצָּה.

מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְלָעֹס מַצָּה, מָתָר לִשְׁרוֹתָהּ בְּמַיִם לְרַכְּכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תֶּהֱא נִמְחָה לְגַמְרֵי. וּמִי שֶׁהוּא זָקֵן אוֹ חוֹלֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְאָכְלָהּ שְׁרוּיָה בְּמַיִם, יָכוֹל לִשְׁרוֹתָהּ בְּיַיִן אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִים. כְּשֶׁשּׁוֹרִין אֶת הַמַּצָּה לָצֵאת בָּהּ, צְרִיכִין לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁרוֹתָהּ מֵעֵת

לְעֵת כִּי אָז נֶחְשֶׁבֶת כִּמְבָשֶׁלֶת וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ. וְגַם צְרִיכִין לְזָהֵר בִּשְׁאָר דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יַפְסִיד דִּין לֶחֶם. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן מ"ח סָעִיף ה'.

אַחַר כָּךְ נוֹטֵל כַּזַּיִת מָרוֹר, וְכֵן הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ, וְטוֹבְלוֹ בַּחֲרֹסֶת וּמְנַעֵר אֶת הַחֲרֹסֶת מֵעָלָיו, שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל הַמָּרוֹר, וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מָרוֹר, וְאוֹכְלוֹ בְּלֹא הֲסִבָּה. אַחַר כָּךְ נוֹטֵל מִן הַמַּצָּה הַתַּחְתּוֹנָה גַּם כֵּן כַּזַּיִת, וְגַם כַּזַּיִת מָרוֹר, וְנָכוֹן לְטָבְלוֹ גַּם כֵּן בַּחֲרֹסֶת וּלְנַעֲרוֹ מֵעָלָיו, וּמַנִּיחַ אֶת הַמָּרוֹר תּוֹךְ הַמַּצָּה וְאוֹמֵר, כֵּן עָשָׂה הִלֵּל וְכוּ', וְאוֹכֵל בַּהֲסִבָּה. שִׁעוּר כַּזַּיִת כָּתַבְנוּ בַּכְּלָלִים, שֶׁהוּא כְּמוֹ חֲצִי בֵּיצָה. אָמְנָם יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא קְצָת פָּחוֹת מִכְּשְׁלִישׁ בֵּיצָה. וְכֵיוָן דְּמָרוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה מִדְּרַבָּנָן, לָכֵן מִי שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו לֶאֱכוֹל מָרוֹר יָכוֹל לִסְמוֹךְ עַל דֵּעָה זֹאת לֶאֱכוֹל רַק פָּחוֹת קְצָת מִכְּמוֹ שְׁלִישׁ בֵּיצָה וִיבָרֵךְ עָלָיו (עַיֵּן שֻׁלְחָן עָרוּךְ תַּנְיָא) וּמִי שֶׁהוּא חוֹלֶה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל מָרוֹר כְּלָל, יִלְעוֹס עַל כָּל פָּנִים קְצָת מֵהַמִּינִים שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶם, אוֹ שְׁאָר עֵשֶׂב מַר עַד שֶׁיַּרְגִּישׁ טַעַם מְרִירוּת בְּפִיו לְזֵכֶר בְּעָלְמָא, בְּלֹא בְּרָכָה (תע"ג תע"ה תפ"ו).

אַחַר כָּךְ אוֹכְלִין הַסְּעוּדָה. וְיֵשׁ לֶאֱכוֹל כָּל הַסְּעוּדָה בַּהֲסִבָּה. וְנוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בֵּיצִים. וְהֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ, שֶׁלֹּא לְמַלֹּאת כְּרֵסוֹ, לְמַעַן יוּכַל לֶאֱכוֹל אֶת הָאַפִּיקוֹמָן כְּמִצְוָתוֹ, וְלֹא לַאֲכִילָה גַּסָּה. וְאֵין אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי בְּשִׁתֵּי הַלֵּילוֹת, אֲפִלּוּ שֶׁל עוֹף. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁלוּהוּ וְאַחַר כָּךְ צָלוּהוּ בְּקֻדָּרָה, אֵין אוֹכְלִין. יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בַּלֵּילוֹת אֵלּוּ שׁוּם טִבּוּל, חוּץ מִשְּׁנֵי טִבּוּלִים שֶׁל מִצָּוָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר שֶׁאֵלּוּ הֵם לְשֵׁם מִצָּוָה. לְאַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה אוֹכְלִין אֲפִיקוֹמָן, וְכֵן לְקָרְבַּן פֶּסַח, שֶׁהָיָה נֶאֱכָל בְּסוֹף הַסְּעוּדָה שֶׁיִּהְיֶה גְּמַר כָּל הַשָּׂבְיָעָה. וְיֵשׁ לֶאֱכוֹל כְּשְׁנֵי זֵיתִים, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַמַּצָּה, שֶׁהָיְתָה נֶאֱכֶלֶת עִם הַפֶּסַח. וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִפְחוֹת מִכַּזַּיִת, וְאוֹכְלוֹ בַּהֲסִבָּה. וְאַחַר הָאֲפִיקוֹמָן, אָסוּר לֶאֱכוֹל שׁוּם דָּבָר. אַחַר כָּךְ מוֹזְגִין כּוֹס שְׁלִישִׁי לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בּוֹ אִם הוּא נָקִי מִשִּׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת, דְּהַיְנוּ אִם אֵין בּוֹ שִׁיּוּרֵי יַיִן שֶׁשָּׁרָה בּוֹ מַצָּה בְּשָׁעַת הַסְּעוּדָה. כִּי אִם אֵינוֹ נָקִי, צָרִיךְ שְׁטִפָּה וַהֲדָחָה (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן מ"ה סָעִיף ד'). וּמִצְוָה לְהַדֵּר שֶׁיְּבָרְכוּ בְּזִמּוּן. אֲבָל לֹא יֵלְכוּ מִבַּיִת לְבַיִת לְצֹרֶךְ זִמּוּן, כִּי כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּמְקוֹם שֶׁאָכַל. וְנוֹהֲגִין שֶׁבַּעַל הַבַּיִת מְבָרֵךְ בְּזִמּוּן, שֶׁנֶּאֱמַר, טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן מה סָעִיף ה), וְהוּא מִקְרֵי טוֹב עַיִן, שֶׁאָמַר, כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְייֵכוֹל וְכוּ', וְאַחַר כָּךְ מְבָרְכִין עַל הַכּוֹס וְשׁוֹתִין בַּהֲסִבָּה. וְאָסוּר לִשְׁתּוֹת בֵּין כּוֹס זֶה לְכוֹס רְבִיעִי (סִימָן תעב).

אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מוֹזְגִין כּוֹס רְבִיעִי. וְנוֹהֲגִין לִפְתּוֹחַ אֶת הַדֶּלֶת, לְזֵכֶר שֶׁהוּא לֵיל שִׁמּוּרִים, וְאֵין מִתְיָרְאִין מִשּׁוּם דָּבָר. וּבִזְכוּת הָאֱמוּנָה, יָבוֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁפֹּךְ חֲמָתוֹ עַל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלָכֵן אוֹמְרִים שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ וְכוּ'. אַחַר כָּךְ מַתְחִילִין לֹא לָנוּ, וְאוֹמְרִים כַּסֵּדֶר. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְהוֹדוּ, אִם הֵם שִׁלְשָׁה, אֲפִלּוּ עִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ, יֹאמַר הוֹדוּ, וְהַשְּׁנַיִם יַעֲנוּ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּצִבּוּר. מִן הַכּוֹס הָרְבִיעִי, צְרִיכִין לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית שְׁלֵמָה, וּמְבָרְכִים אַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ גּוֹמְרִין כְּסֵדֶר הַהַגָּדָה. וְאַחַר אַרְבַּעַת הַכּוֹסוֹת אָסוּר לִשְׁתּוֹת שׁוּם מַשְׁקֶה רַק מָיִם. אִם אֵין שְׁנָה חוֹטַפְתּוֹ, יֹאמַר אַחַר הַהַגָּדָה שִׁיר הַשִּׁירִים. וְנוֹהֲגִין שֶׁאֵין קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה, רַק פָּרָשַׁת שְׁמַע (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן ע"א סָעִיף ד') וּבִרְכַּת הַמַּפִּיל, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא לֵיל שִׁמּוּרִים מִן הַמַּזִּיקִין וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁמִירָה.

מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַשָּׁנָה מִפְּנֵי שֶׁמַּזִּיק לוֹ, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל ר' יְהוּדָה ב"ר אִילָעִי, שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח, וְהָיָה צָרִיךְ לַחֲגוֹר צְדָעָיו עַד שָׁבוּעוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְמָזְגוֹ בְּמַיִם, אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן צְמוּקִים (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן ו) אוֹ שֶׁיִּשְׁתֶּה מֵעֵד [מֵי דְּבַשׁ] אִם הֵם חֲמַר מְדִינָה.

אִם נֶאֱבַד הָאֲפִיקוֹמָן, אִם יֵשׁ לוֹ עוֹד מַצָּה מֵאֵלּוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ לְשֵׁם מַצַּת מִצְוָה, יֹאכַל מִמֶּנּוּ כַּזַּיִת. וְאִם לָאו, יֹאכַל מִמַּצָּה אַחֶרֶת כַּזַּיִת.

מִי שֶׁשָּׁכַח לֶאֱכוֹל אֶת הָאֲפִיקוֹמָן, אִם נִזְכַּר קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נָטַל מַיִם אַחֲרוֹנִים אוֹ שֶׁאָמַר, הַב לָן וּנְבָרֵךְ, אוֹכְלוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא. וְאַף עַל גַּב דְּאַסַּח דַּעְתֵּיהּ מֵלֶּאֱכוֹל, לֹא חָשִׁיב הֶסַּח הַדַּעַת, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְחֻיָּב לֶאֱכוֹל, וְאַתָּכָא דְּרַחְמָנָא קְסָמְכֵינָן. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ לִטּוֹל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדָיִם. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי, יִטּוֹל יָדָיו, וְגַם כֵּן לֹא יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדָיִם (פרי מגדים), וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, וְיֹאכַל כַּזַּיִת, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וִיבָרֵךְ עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי וְיִשְׁתֶּה. אֲבָל אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי, יִשְׁתֶּה אֶת הַכּוֹס. וְאִם רָגִיל בְּפַעַם אַחֶרֶת לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס, יִטֹּל יָדָיו וְיֹאכַל אֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס. אֲבָל אִם הוּא נִזְהָר לְבָרֵךְ תָּמִיד בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְעַתָּה לֹא יוּכַל לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס, מְשׁוּם דַּהֲוֵי מוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת, לָכֵן לֹא יֹאכַל אֲפִיקוֹמָן, וְיִסְמוֹךְ עַל הַמַּצָּה שֶׁאָכַל תְּחִלָּה (תע"ז).